

kája oly elevenbe vágóan jelenvaló, hogy jószerével elkezdhetetlen, kivált egy élet művének fedezetében.

Lírai forma és epikus közölnivaló már nem egy ízben hozott megoldhatatlannak és megoldatlannak bizonyuló konfliktushelyzetet költészetünkben. Ennek ellenére, minden tanulság dacára, újra és újra előjön ez a képtelennek látszó igény, és nem mondható, hogy nincs egyfajta fejlődési görbéje. A költészetben, akárcsak a mindennapokban, olykor az abszurdnak tetsző, de racionális szükségéből fogant szándékok előtt is nyílik tér.

Vári Fábrián László kötetének négy ciklusa négyféle tematika, bár szó sincs róla, hogy ne lennének benne átfedések. Istenes, szerelmi, költőtársi, halálversek, klasszikus toposz valamennyi, alapvető élménykör. A kérdés az, mit tud hozzáadni a szerző évezredek tapasztalatához, kijegecesedett érzelmi-gondolati gazdagsághoz. És természetesen van mit hozzáadnia, éppen ez a csodálatos a költészetben és a táltum természetében, hogy látszólag apróságokkal, árnyalattal, hangszínnel, elmozdított képpel, nézőponttal képes friss élmény hatását kelteni, élő vért áramoltatni a szövetekbe. Nézzük az *Adventi napsütést*: "Hamis aranyát még ontja a nap, / de kell a kabát és kén a kalap. / Lehullt a dió, le a levél is,/ epezöld méreg érik az ágon, // panasz és szitok az emberi szájon: // Micsoda ország és miféle nép, / meddig tűri még ezt a zenét? / Koldusok jajdíjtják tele a várost, / Jézust keresik délelőtt, délben. // Szökik az ember a dögszagú szélben, // s orrát befogva hátra se nézne, / hogyha mögötte a járda nem égne, / hol rút mocskos hull a tömegre, // s Isten büntető anygala táncol. // Ott rohad a szalma és vérben a jászol".

Talán még szívhezszólóbban hangzik el az örök téma a recenzió címéül választott költeményben, a régi magyar irodalom dallamán: „Fölöttem tűz, és jég alattam, / fogaim bilincse összekattan, / a nyelvre pecsétet üt a szó, / a soha ki nem mondható, / pedig csak nem is ágyúszó. // Kényszerülök kibírni ébren. / Föllicomázva jégcsipkében / hová indulhatnék, merre? / Az ég szép homloka beverve, / és dől a hóhalál kegyelme. // Fogadjuk méltón ünnepe, / ki sudáran, ki térdepelve, / míg meg nem öszülünk egészen/ e velőt szaggató jégzengésben. / Ki sudáran, ki térdepelve. // S ahol legbujább a tél, / egy gazdátlan koporsó földet ér. / Oldalán vérben áll a szó, / a soha ki nem mondható, / ami csak nem is ágyúszó. // De kiragyogják a csillagok, / amire képtelen vagyok; / elmormolják a temetők; / visszhangozzák a harcmezők; / elárulják a hitszegők. // Azóta minden idióta / üszökkel írja ki a óra / mire az én kezem alkalmatlan, / fogaim bilincse összekattan, / mert fölöttem tűz és jég alattam.”

A kisárgult helyen Halasi Zoltán:
Így ér el
Palatinus, Bp., 2005.

Halasi Zoltán már túl az ötvenen. Szépen ünnepelhette, díjjal, kötetel, utóbbival kissé késve. De nem ez a lényeg, hanem jó ismét megállapítanunk, hogy Halasi jó, azaz vérbeli költő. Kötet-megjelenései között van egy bizonyos spácium, beszédes időtáv. Arra utaló, hogy Halasi nem az a kapkodós fajta, ha ez másból nem derülne ki az olvasó számára.

Az *Így ér el* aztán így lett viszonylag terjedelmes, gazdag és bonyolult kötet, talányos jelentésekkel teli, ahogy a cím is ígéri, tartózkodó rövidséggel. A cikluscímek aztán már sokkal beszédesebbek, pontosítók, szókimondók, hogy aztán a bennük sorakozó versek viszszaakozzanak a kötet cím éreztette homályhoz, bizonytalansághoz, többes jelentéshez. Halasinak szerencséje volt a fülszöveggel, hiszen az nagyon pontosan és lényegre törően tisztázza költészetének problematikájának mibenlétét, egyezményes kifejezésekbe önti, amit a költő szívesen egy homályos térbe, vagy bizonytalan életpozícióba utal.

Sok minden persze mindenki számára világos lehet, akár ismeri Halasi életrajzát, akár nem. A pálya változó keretei, néven nevezve, minduntalan „beleíródnak” a versekbe, és mint zátonyok megpillanthatók fentről, a fedélzetről, ha Halasival együtt hajózunk. Ő se akar mást, mint hogy enged rálátnunk az ő „vizeinek” mélyére, aztán már siklunk tovább. A fedélzeten viszont változatos élvezeteket kínál.

Kosztolányival tart, úgy vélem, amennyiben a „hogy”-ra erősít, és ügyel a drámai elemre, szerepre, festés módra, kultiválja a monológot. De másokkal is tart, nem érdemes jegyeznünk, kikkel, mert csak az a fontos, hogy mindőjük Halasivá lényegül át, költészetét táplálja, dúsitja fel. Remek költői adottságait és költői tanultságát a legkülönbébb verstípusokban eredményesen és mértékkel kamatoztatja, nem játszik rá, hogy tulajdonképpen virtuózan képes kezelni a formát, az olcsóbb megoldások látszólag meg sem kísértik. Mindezt még becsülhetőbbé teszi az a körülmény, hogy Halasi alapvetően lírai versszövetébe, visszatérően, epikus tartalmak áramlanak be, újabb kompozíciós nehézségek elé állítva az alkotói leleményességet. És hoznak újabb izgalmakat, s azonosulási készletet az olvasó életébe.

De nem is lehet ez másként, egy olyan költészet esetében, amely a legtágabb értelemben vett reflexió igényével lép fel, igen széles hangulati skálán. Főszerepben természetesen élet-élményekkel, mozzanatokkal,

amelyek feltűnően Halasi Zoltán életrajzi tényeinek irányába mutatnak, ha nem is azonosak egészen azokkal. Mert, talán furcsa, az önarckép itt valós és fiktív portrék, helyzet- és sorsképek mintázatán át rajzolódik ki, mintegy körülírja azt. A kapcsolatból a „más”, „másik” megformáltsága jelöli ki a hiányzó „én” arányait, súlyát, mozgását. Akit, ezen felül, hangsúlya és beszédmódja „leplez le”, meglehetősen kézzelfoghatóan. Ezek a „mások” mindenfélék, „lányok és legények”, „megalázzottak és megszorítottak”, „vergődők és haldoklók”, de akármilyenek, a fundamentális léthelyzetten túl, egy nagyon is meghatározott időszak és földrajzi-, sőt politikai és gazdasági milió tagjai, foglyai. Halasi otthonosan jár, nem csupán közöttük, a bőrükben is, és rajtuk át, mint hajdani kastélyurak jártak át a ház kísértetein.

„Ha már az ember valamilyen korú” – hangzik a Vaccor ötven-ben, mint a kötetzáró Függelék ciklus egy sora, és bármily ironikus felhanggal szól a vers és a cím, azért érdemes komolyan venni. Mert, mint a kezdetnél említettük, Halasi túl az ötvenen, s úgy tűnik, ez távolról sem mellékes tény számára, és sokan éppígy érzünk. Nem lehet oly nagy tévedés tehát, hogy valamiféle összegzésnek, áttekintésnek, nem erőszakolt tisztázásnak érezzük e komoly ökonómiával kötetbe szerkesztett verseket, bár mennyi gondolati, bölceleti elemet, szerepszerűséget, idő- és tér kisiklasztó próbát, játszókedvet, elbizonytalanító nyelvi tényezőt illeszt a versmenetbe. De tudomásul kell vennünk, a költő mint megfigyelő, mint érző és ..., valamennyi adottságával, tudásával van jelen a versben, amely együttes képesség a hétköznapi létben ritkán kamatozik neki.

„Mi az, hogy gondolkodni? Elvontan művelni/ a játszó gyermek mozdulatait? / Sekély vizet gátalni, tocsogókból terelni / kis halak raját el a patakig? / S viszont: nem a természet rejlik abban, / amit így véghez visz a fej? / Szelek, hegyek, földforgás, pára nagyban / odafönn nem ezt játssza el?” Ez lenne példa Halasi egyik megszólalási típusára, szóválasztására, sorfűzési technikájára. Aztán idézzünk egy másikat: „Abban az ipari tanuló iskolában, / ahol a Vasas szakszervezetbe / kellett volna belépni / (ketten még ellenálltunk), / a műhelytanár, mangalicaképű, korlátolt vadbarom / kiállításba helyezte: / ha nem lépünk be, az elektroműszerész osztályból / átrak az esztergályosokhoz / (az elitből a prolik közé: azt hitte, ez megszégyenít). / Szavai nedvdúsan fröccsentek szét / a vasreszelékszagú hodályban.” Majd harmadikként is egy eltérő szálát: „Csodálatos vagy mindazáltal, / hamisság nélküli, erővel teljes, / délelőtt nyílsz és délután nyílsz, / fölégatsz éjszaka, utána / ájultan alszol. // Istápja bántalmazottnak, / emlékezetet szerzek neked, / ki gyakran meg-

lepsz önmagammal, / mint hajnal méhéből jött harmat, / fűrösz az arcod.”

A Halasi-kötet illetően való, illetve itt csak jelzett többszólamúsága egy elmélyülés és differenciálódás irányába, semmint látványos gesztusok produkciója felé mutat, különböztetve így az alkotói szándékot a nemzedéki közegben dívó törekvésektől. Persze vajmi kevés ezt „akarni”, egy úgynevezett „szellemi életrajz” konstruálásának igényével. Valódi élmények, esszenciák, valódi sebek szükségeltetnek, még a játékos megoldásokhoz is, mert egyébként csak a kongóan üres minta bábját látnánk, tapasztalnánk meg létezni. A Halasi festette közeg és érzület, gondolati reflektáltság szerencsére túl van az irodalmi érvényesülés, a szinte kötelezőszámra menő beszédmódhoz való igazodás „gyermekbetegségén”, saját hangját-anyagát formálhatja, mélyíteti tovább. Rokonszenvünk már kísérni fogja.

Nem lehet elfelejteni már a műfordító Halasit sem, mivel feltétlenül termékenyítő hatás lehetett az, hogy remek szerzőktől fordított, remekül. És mivel a fordítás nagymértékben értelmezés, a költő Halasiban mindig kitetszik az értelmező, értékelő értelem. Megnyugtató módon, nem ritkán maga felé fordítva a kés hegyét: „Mi igaz a földről-égről, testből elvont, ránk vetített / mindenféle kontinuum meg diszkontinuum izékből? / Létezik – e valódi, folyamatlagos összefüggés ember és / ember között, ami nem pusztán metafora? Joggal hirdet- / e holmi kötelékeket és kozmoszokat az együvé terelés / fogalmi igénye? Tudatból vagyunk? Anyagtalan képből? / Vagy úgy járunk át egymáson, mint kísértet a falon? / Magunktól fájunk, élvezünk a másokban, és a „te” nem egyéb / merő bálványimádásnál? Nem egy civilizátorikus / hazugság süvit át a gyászban, kéjben megrendült jajon / mindannyiszor? Nem az „én” rója csupán céltalan önkörét?”

Mindmegannyi a kérdés.

Deák László

REFORMÁTUSOK LAPJA

a Magyarországi Református Egyház hetilapja

Hétről hétre nyújt lelki táplálékot, keresi a református keresztyén választ a mai ember kérdéseire, körképet ad a hazai és külföldi egyházak életéről, nyomon követi a mai irodalmi és kulturális életet a Kárpát-medencében, egybekapcsolja olvasóit határon innen és túl.

Hangsúlyosan keresi a kapcsolatot a fiatalokkal és az egyházhoz tartozó értelmiséggel. Rendszeresen tájékoztat nemzeti sorskérdéseinkről.

Legyen tagja Ön is a magyar református olvasók nagy családjának!

Előfizethető: **Reformátusok Lapja** Kiadóhivata

1091 Bp., Kálvin tér 8. • Telefon: (1) 217-6809 • Fax: (1) 217-8386

E-mail: szerk@reflap.hu • Internetcím: www.reflap.hu